

ÕIGUSKANTSLERI AASTA 2022/2023

Haridus

Õiguskantsler saab palju avaldusi lapsevanematelt, kes kurdavad, et nende sõimeealistele lastele ei jätku lasteaiakohti.

Koolieelse lasteasutuse seaduse järgi tuleb vallal või linnal anda lasteaiakoht igale vähemalt pooleteiseaastasele lapsele, kelle elukoht on selle valla või linna territooriumil ning kattub vähemalt ühe vanema elukohaga. Vald või linn on oma kohustuse täitnud siis, kui annab perele lasteaiakoha mõistliku aja jooksul. Üksnes lasteaiakoha järjekorda panemisest ei piisa.

Riigil tuleb mõista, et kuigi seaduse järgi peab lasteaiakoha tagama omavalitsus, pole lasteaiakohtade nappus kokkuvõttes ei üksikute perede ega ka kitsalt omavalitsuste probleem. Hariduse andmine on põhiseaduse järgi riigi järelevalve all. Kui mõni omavalitsus ei saa seaduse täitmisega hakkama ning jätab lapsevanemad pidevalt hätta, tuleb riigil sekkuda.

Endiselt on probleeme koolitranspordi korraldamisega ning erivajadustega laste õppe korraldamisega. Ka huviharidust puudutavad probleemid on olnud aastaid ühesugused: küsimusi tekitavad huvihariduse rahastamine ja omavalitsuste toetused.

Alusharidus

Lasteaiakoha tagamine

Seaduse järgi tuleb omavalitsusel anda lasteaiakoht igale vähemalt pooleteiseaastasele lapsele, kelle vanem selleks soovi avaldab. Kui omavalitsus pole seda nõuet järginud, selgitab õiguskantsler lapsevanematele, millised on nende õigused ja kuidas saab oma õigusi vajaduse korral kohtus kaitsta.

Paljud vanemad on lasteaiakohast ilmajäämise kaebusega pöördunud kohtusse ning nende juhtumite alusel on kujunenud laialdane kohtupraktika. Kohtute hinnangul tuleb perele lasteaiakoht anda üldjuhul kahe kuu jooksul pärast taotluse esitamist. Omavalitsused on kohtuotsuseid täitnud. Kohtud on omavalitsustelt välja mõistnud ka hüvitisi nende kulude

eest, mida pere on kandnud selle tõttu, et omavalitsus ei ole andnud neile lasteaiakohta mõistliku aja jooksul.

Riigikohtule esitatud [arvamuses](#) rõhutas õiguskantsler, et põhiseaduse kohaselt ei tohi omavalitsus seaduse täitmisest keelduda. Rahvastikuregistri kaudu saavad linnad ja vallad üldjoontes välja uurida, kui palju elab nende territooriumil lasteaia- ja kooliealisi lapsi ning kui palju lapsi peagi lasteaiaikka jõuab. Omavalitsus saab anda perele lasteaiakoha ka koostöös naaberomavalitsuse või eralasteaiaga.

Seda arvestades leidis õiguskantsler, et Rae valla määruse säte, mis seadis lasteaiakoha saamise aluseks vaba koha olemasolu lasteaia vastavas vanuserühmas, oli põhiseadusega vastuolus. Riigikohus oli õiguskantsleriga ühel meelel ning tunnistas, et kõnealune säte on põhiseadusvastane ja kehtetu (kohtuotsus asjas nr [5-22-10](#)).

Riigikohus märkis oma otsuses, et alushariduse kättesaadavuse eest vastutavad nii riik kui ka omavalitsusüksused. Neil mõlemal lasub kohustus leida probleemile süsteemne lahendus, mis võimaldab lastel saada alusharidust ning aitab peredel ühitada oma töö- ja pereelu. Kohtu hinnangul ei saa lubada sellist olukorda, kus avalike teenuste kättesaadavus sõltub suuresti sellest, mil määral linn või vald otsustab täita talle seadusega pandud kohustusi (kohtuotsus nr [5-22-10](#), p 58).

Õiguskantsler on veendumusel ([vastus](#) Riigikogu liikme küsimusele), et kokkuvõttes vastutab hariduse, sealhulgas alushariduse kättesaadavuse eest riik tervikuna. Põhiseaduse kohaselt on hariduse andmine riigi järelevalve all. Järelikult tuleb riigil aktiivselt tegutseda, kui selgub, et lastega peredele sedavõrd oluline teenus ei ole tagatud nii, nagu seadus ette näeb. See, et vanematel on võimalik omavalitsuselt otse või kohtu kaudu hüvitist nõuda või et mõnel pool makstakse sotsiaaltoetusi, kui vald või linn seadust rikub, ei lahenda probleemi ega vasta õigusriigi põhimõtetele. Seadused on täitmiseks.

Lasteaiakoha kättesaadavus

Paljud lapsevanemad on pidanud neile pakutud lasteaiakohta ebasobivaks, kuna lasteaed asub pere hinnangul kodust ebasobivalt kaugel.

Õiguskantsleri hinnangul ei anna seadus vanemale õigust saada lasteaiakohta just selles lasteaia, mida vanem eelistab või mis jääb tema elu- või töökohale kõige lähemale. Lapsel peab olema mõistlik võimalus lasteaias käia, arvestades ühissõidukite sõiduplaani või autosõidule kuluvat aega (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsus asjas nr [3-21-336](#)).

Ühe sarnase kaebuse [lahendamisel](#) leidis õiguskantsler, et volikogu pole teeninduspiirkondi määranud ilmselgelt ebamõistlikult. Oluline on, et lasteaiateenus oleks perele kättesaadav.

Õiguskantsler [selgitas](#) veel, et 10–15-minutilist lasteaeda sõitu ei saa pidada lapse jaoks ülemäära väsitavaks ega koormavaks. Kuna aga laps lasteaeda jalgsi minna ei saa, on vanemal õigus eeldada, et kohalik omavalitsus korraldab perele vajaduse korral sõiduvõimaluse. Tuleb silmas pidada, et lasteaiapäev, mille sisse arvestatakse ka lasteaeda minekule ja kojusõidule kuluv aeg, ei oleks lapse jaoks ülemäära pikk ja väsitav.

Lasteaiatasu suurus ja lasteaia hooajaline sulgemine

Õiguskantslerilt küsiti ka lasteaiatasude kohta. Lapsevanemad olid mures nii kohatasude suurendamise kui ka perede erineva kohtlemise ja suvise kohatasu pärast.

Õiguskantsler [leidis](#), et senikaua kui valla- või linnavolikogu ei ületa kohatasu suurendades seadusega antud otsustuspiire, ei saa õiguskantsler lasteaia kohatasu määramisse sekkuda. Linnavolikogul on õigus otsustada, kuidas jagada lasteaedade ülalpidamiskoormus linnaeelarve ja perede ehk teenuse saajate vahel.

Kindel on see, et lasteaia kohatasu ei tohi ületada 20 protsenti Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast. Küll aga lubab seadus volikogul lasteaia kohatasu diferentseerida, võttes arvesse lapse vanust, lasteasutuse majandamiskulusid või muid asjaolusid. Õiguskantsler pidas Pärnu Linnavolikogu määrusega kehtestatud diferentseerimise aluseid (ujula olemasolu, lasteasutuse asukoht linnas) mõistetavaks ja lubatuks.

Õiguskantsler selgitas veel, et pered, kellele käib kohatasu maksmine üle jõu, võivad selle tasumiseks taotleda linnalt abi või riigilt sotsiaaltoetust või paluda kohatasu maksmisest vabastamist, kui omavalitsus on sellise võimaluse ette näinud.

Saku valla lasteaiatasude maksmise korda analüüsid jõi õiguskantsler [järeldusele](#), et vallavolikogu võib otsustada ka nii, et pered maksavad iga kuu ühesuurust kohatasu. Nõnda ei tule talvekuudel maksta rohkem, ent suvel ei saa maksta ka vähem. Kuigi selline lahendus

võib lapsevanematele näida ebaõiglasena, mahub see seaduse raamidesse.

Üks lapsevanem küsis, miks on lasteaed jõulupühade järgsel ajal ehk 27.–31. detsembrini suletud. Õiguskantsler [selgitas](#), et kuigi lapsel on õigus käia lasteaias kogu õppeaasta jooksul, võib lasteaia siiski hooajaliselt sulgeda, kui valla- või linnavalitsus hoolekogu ettepaneku alusel nõnda otsustab. Selline otsus ei olnud meelevaldne ning sellest teatati peredele varakult, et lapsevanemad saaksid lasteaia ajutise sulgemisega arvestada. Vald pakkus peredele sel ajal asenduseks lapsehoidu.

Tunti huvi, kas võrdse kohtlemise põhimõttega on kooskõlas Keila Linnavolikogu määruse säte, mille järgi on lasteaia kohatasu määr väiksem, kui mõlemad vanemad on registreeritud Keila linna elanikuks, ning suurem siis, kui Keila linna elanikuks on registreeritud vaid üks lapsevanem. Õiguskantsler [leidis](#), et omavalitsusel on põhiseaduslik õigus vabatahtlike soodustusi ja toetusi andes eelistada oma kogukonna elanikke. Lasteaia kohatasu ei tohi siiski ühelgi juhul (muu hulgas ka siis, kui linna elanik on ainult üks lapsevanem) ületada kohatasule seatud ülempiiri.

Küsitati ka Saue Vallavolikogu kehtestatud lasteaia kohatasu erinevuse kohta. Volikogu määratud korra järgi on üle kolmeaastaste laste kohatasu kaks korda väiksem kui nooremate laste eest makstav kohatasu. Õiguskantsler jäi oma [varasema seisukoha](#) juurde ja selgitas, et üle kolmeaastastele lastele soodsama kohatasu kehtestamist võib pidada omavalitsuse vabatahtlikuks soodustuseks või toetuseks. Selline soodustus toob küll kaasa erineva kohtlemise, kuid sellel on mõistlik ja asjakohane põhjus: motiveerida kolme- kuni seitsmeaastaste laste vanemaid panema oma lapsi lasteaeda, et toetada lapse arengut.

Lasteaia koostöö vanematega

Mitme lapsevanema kaebusest selgus, et mõni lasteaed jätkas Covid-19 epideemia tõttu kehtestatud piirangute järgimist ega lubanud vanemaid lasteaia ruumidesse, kui vanemad soovisid rühmaeluga lähemalt tutvuda.

Õiguskantsler selgitas vanematele, et lasteaed ei saa seesugust lauskeeldu kehtestada. Vanematel on seaduslik õigus tutvuda tingimustega, milles laps veedab suure osa oma päevast, sest lapse heaolu eest vastutab eeskätt tema vanem. Ka riiklik järelevalve ei saa asendada lapsevanemate tähelepanekuid. Seda, kuidas vanemad saaksid lasteaia tingimustest kõige parema ülevaate, peaks lasteaed otsustama koos vanematega.

Seadustes pole reguleeritud, kuidas peaks kulgema lasteaia harjumise protsess. Vanema

kohalolek võib anda lapsele suurema turvatunde ja aidata tal lasteaiaeluga kiiremini kohaneda. Vanem võib soovida hinnata, kuidas konkreetne lasteaed ja rühm lapsele sobivad ning kuidas ta saab last kohanemisel aidata. Kui vanemad ja lasteaia töötajad ei jõua lasteaia harjutamise korraldamises kokkuleppele, võiks küsida nõu lastepsühholoogilt või kasvatusteadlastelt.

Lasteaiad on palunud õiguskantslerilt soovitusi, kuidas tuleks suhelda agressiivselt käituva vanemaga. Lasteaed peab tagama oma töötajatele turvalise töökeskkonna. Kodukorras võib reguleerida, kuidas korraldada vanema ja lasteasutuse vahelist suhtlust. Võimalik on kasutada mitut suhtluskanalit, ent ühtegi neist ei saa turvalisuse kaalutlusel täielikult välistada. Lasteaiaõpetaja peaks saama konfliktide või muude keeruliste olukordadega toimetulemiseks vaimset tuge näiteks psühholoogilt.

Õiguskantslerilt küsiti ka lasteaialaste õueskäimise kohta, täpsemalt seda, mitu korda päeva jooksul peavad lapsed lasteaias õues käima. Lasteaia tervisekaitsenõudeid reguleeriv määrus näeb ette, et laps peab olenevalt ilmast käima õues üks kuni kaks korda päevas ning hea ilmaga tulebki võimalikult palju tegevusi korraldada õues. Õiguskantsler [selgitas](#), et seaduses sätestatud lasteaia töötajate ja laste suhtarv peab olema tagatud nii toas kui ka õues ehk kogu rühma tööaja jooksul.

Tähelepanu alla tõusis laste lõunaune teema. Tuginedes oma varasemale [seisukohale](#), selgitas õiguskantsler nii lapsevanemale kui ka lasteaiale, et üle nelja-aastane laps peaks saama lasteaias valida une ja vaikse tegevuse vahel. Seevastu lapsehoiu päevakava (sealhulgas lõunaune aeg) määratakse kindlaks lapsehoiu ja lapsevanema kokkuleppel. Seda, kas laps vajab päeval und või mitte, hindab eelkõige lapsevanem. Kui lapsehoiu töötajad märkavad, et laps vajab lõunaund ja soovib puhkeajal magada, kuid vanema hinnangul ei vaja laps nii pikka uneaega, nagu päevakavas ette nähtud, peaks vanem lapsehoiu töötajatega lapse unevajadust arutama ning koos jõudma lapsele sobivaima lahenduseni.

Erivajadusega laps lasteaias

Seaduse järgi peavad saama lasteaiakoha kõik pooleteise- kuni seitsmeaastased lapsed, kui nende vanemad seda soovivad. Siin ei eristata lapsi, kelle tervis on kehvem või kes vajavad lasteaias lisatuge. Kuigi õigusaktides ja valdkonna arenguplaanides on peetud oluliseks, et lapse erivajadust märgataks varakult ja lapsele pakutaks kiiresti tõhusat abi, on tegelikolukord sageli teistsugune. Endiselt tuleb ette, et vanem peab lapsele tugiteenuse või sobitus- või erirühma koha välja võitlema.

Õiguskantsleri poole pöördus lapsevanem, kellele vald keeldus hüvitamast lapse kõneravile tehtud kulutusi. Koolieelne nõustamismeeskond oli tuvastanud, et laps vajab logopeedi abi, kuid lasteaias seda ei pakutud. Õiguskantsler [selgitas](#), et lapsel on õigus saada lasteaias tasuta kõneravi. Õigeaegne ravi suurendab tõenäosust, et kooli minnes lapse abivajadus väheneb. Omavalitsus ei saa loobuda lapsele toe pakkumisest seetõttu, et lasteaias ei ole logopeedi. Kui omavalitsus paneb enda ülesande täitmise lapsevanema õlule, tuleb omavalitsusel vähemalt hüvitada lapsevanema tehtud kulutused.

Ka ühel teisel sarnasel juhul pidi õiguskantsler omavalitsusele [selgitama](#), et kuigi laps saab väikses mahus kõneravi rehabilitatsiooniteenuse raames, tal on lasteaias tugiisik ja lasteaiataajad toetavad seda, ei anna see lasteaiataajale õigust jätta lapsele logopeedi ja eripedagoogi abi korraldamata. Lasteaiataajad peab järgima koolivälise nõustamismeeskonna (Rajaleidja) soovitusi.

Õiguskantsleri poole pöördus ka üks lapsevanem, kelle diabeeti põdev laps ei saanud lasteaias käia, sest seal ei pakutud talle piisavalt tuge. Õiguskantsleri nõunikud võtsid omavalitsusega ühendust ning linn leidis koostöös lasteaiataajaga murele lahenduse: lapse määrati tugiisiku, mõeldi läbi tugiisiku asendamise kord ning lasteaiataajad valmistas end diabeedi diagnoosiga lapse toetamiseks ette.

Veel tuli õiguskantsleril uurida juhtumit, kus lasteaiataajad piirasid erivajadustega laste omavahelist suhtlemist ja koos mängimist, kuna erivajadustega laste vanemad pelgasid, et erineva arengutasemega laste omavaheline suhtlemine võib osale lastest halvasti mõjuda.

Õiguskantsler [rõhutas](#), et lasteaiataajate juhtkond ja õpetajad peavad lähtuma oma töös lapse parimatest huvidest. Kui otsus puudutab mitut last, tuleb selle põhimõtte järgi enne otsuse tegemist välja selgitada iga lapse huvid ning leida lahendus, mis vastab kõige paremini kõigi laste huvidele.

Olukorda hinnanud asjatundja sõnul viitavad uuringud sellele, et kui erineva arengutasemega

laste kohtumised on hästi korraldatud, pole laste suhtlemisel täheldatud halbu tagajärgi. Vastupidi, erineva arengutasemega lasteaiarühmade omavahelisest suhtlemisest võib olla kasu kõigile lastele. Õpetajatel tuleb sellised ühised tegevused laste erivajadusi arvestades läbi mõelda, lapsi suunata ja toetada. Samuti märkis asjatundja, et halvustavat suhtumist põhjustavad sageli lapsevanemate endi hirmud ja teadmatus. Lasteaia õpetajatel on võimalik neid hirme hajutada.

Üldharidus

Koolikohustuse täitmine

Õiguskantslerilt küsiti, kas Eestis elava ukraina lapse saab vabastada Eestis kehtivast koolikohustusest, kui laps õpib Ukraina koolis veebi teel. Õiguskantsler [selgitas](#), et Eesti seaduste kohaselt peab Eestis elav koolikohustuslik laps käima Eesti koolis. See kehtib ka Ukrainast sõja tõttu Eestisse elama asunud laste kohta. Õiguskantsler lisas, et mõistetavalt ei laiene koolikohustus neile, kes on Eestisse tulnud lühikeseks ajaks. Kui aga laps elab Eestis, tuleb tal siin ka koolis käia.

Koolikohustuse täitmist puudutas ka avaldus, milles lapsevanem väljendas soovi jätta alaliselt Eestis elav laps koduõppele, kuid lastele polnud leitud kooli, mis korraldaks koduõpet inglise keeles. Õiguskantslerilt küsiti, kas lapsed võiksid õppida kodus Ameerika Ühendriikides asuva kooli õppeprogrammi alusel.

Õiguskantsler [selgitas](#), et põhiseadus ja seadused toetavad seisukohta, et alaliselt Eestis elaval koolikohustuslikul lapsel tuleb õppida Eestis asuvas koolis. Riik peab hoolitsema, et kõik Eestis elavad koolikohustuslikud lapsed saaksid käia koolis ja omandada sellise kvaliteedi ja sisuga hariduse, mis on kooskõlas Eesti põhiseaduse ja seadustega.

Koolist väljaarvamine

Õiguskantslerile kirjutas õpilane, kes küsis, kas Instagrami konto loonud õpilase võib koolist välja arvata selle tõttu, et üks õpilane pidas sellel kontol enda kohta avaldatud kommentaari kiusamiseks.

Õiguskantsler selgitas, et kui õpilastel tekib koolis muresid, peaks esmalt proovima lahendusi otsida kooli sees. Sotsiaalmeedia ei ole selleks enamasti sobiv vahend. Anonüümse konto avaja peab arvestama tagajärgedega, mida võib kaasa tuua solvava sisuga info

sotsiaalmeediasse postitamine. Võlaõigusseaduse (VÕS) järgi on au teotamine – muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine – eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine (VÕS § 1046 lg 1). Laimamine või solvamine võib kaasa tuua kahju hüvitamise kohustuse (VÕS § 1043).

Koolil tuleb tagada kõigi õpilaste turvalisus, nii nagu näeb ette kooli kodukord (põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) § 44), ja selle eest vastutab direktor. Kooli kodukorras peab olema kirjas, kuidas turvalisust ohustavaid olukordi ennetatakse ja kiusamisjuhtumeid lahendatakse. Koolis aset leidnud kiusamis- või vägivaldajuhtumist tuleb esimesel võimalusel teatada nii koolile kui ka juhtumiga seotud laste vanematele.

Õpilastele vajaliku toe pakkumise eest koolis vastutab direktor. Koolil on õigus rakendada kodukorras ette nähtud tugi- ja mõjutusmeetmeid, et õpilased käituksid kodukorra kohaselt ning peaksid teistest lugu. Kodukord peab aitama ohtlike olukordade tekkimist ennetada (PGS § 58 lõge 1). Enne tugi- või mõjutusmeetme määramist kuulatakse ära õpilase selgitused ja põhjendatakse talle, miks sellised mõjutusmeetmed valiti. Õpilasele ja tema vanemale tuleb sel juhul anda võimalus esitada arvamus lapse käitumise ja mõjutusmeetme kohta (PGS § 58 lg 2).

Koolist väljaarvamist reguleerib põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 28. Selle järgi arvatakse õpilane koolist välja siis, kui ta oma käitumisega ohustab koolis teiste turvalisust või rikub korduvalt kodukorda, välja arvatud koolikohustuslik õpilane (PGS § 28 lg 1 p 4). Seadus lubab gümnaasiumi kodukorras kehtestada koolist väljaarvamise kohta lisatingimusi (PGS § 28 lg 2). Need lisatingimused võivad olla ka rangemad, kui seaduses on sätestatud.

Koolist väljaarvamine on äärmuslik meede, mida kool ei tohi rakendada kergekäeliselt. Kiusamisjuhtumeid on mõistlik proovida lahendada esmalt koolis. Kõige paremini saab seda teha õpilaste, kooli ja lapsevanemate koostöös, mis põhineb dialoogil ja vastastikusel lugupidamisel. Osapoolte ärakuulamisel saab abiks olla koolipsühholoog. [Õiguskantsleri kodulehelt](#) ja [SA Kiusamisvaba Kool kodulehelt](#) leiab praktilisi nõuandeid, mida kiusamise korral teha.

Koolimajast väljumise piiramine

Nõrдинud lapsevanem kirjutas õiguskantslerile, et kooli valvetöötaja ei lubanud last koolimajast välja vanema kirjutatud puudumistõendi alusel, vaid nõudis lahkumise kohta klassijuhataja kinnitust.

Õiguskantsler selgitas vanemale, et kool peab tagama lapse turvalisuse ja võib seetõttu piirata põhikooli õpilase koolimajast väljumist. Kooli kodukorras oli öeldud, et vanem esitab puudumistõendi klassijuhatajale, kes kirjutab loa koolist lahkumiseks, mille laps annab valvetöötajale.

Kooli direktor selgitas, et valvetöötaja ei kuulu kooli personali hulka ning tal ei ole ligipääsu e-koolis avaldatud infole, mistõttu juhindub ta lapsi majast välja lubades klassijuhataja antud loast. Samas möönis direktor, et avalduses kirjeldatud olukorra oleks saanud lahendada paremini, nii et laps poleks pidanud end halvasti tundma.

Põhikooli lõpetamine

Õiguskantsleri poole pöördus üks põhikoolilõpetaja murega, et distantsõppe tõttu on õpilastel raske saavutada lõpueksami läbimiseks vajalikku vähemalt 50-protsendist lävendit.

Paraku ei saa õiguskantsler hariduspoliitilisi otsuseid hinnata. Õiguskantsler selgitas, et põhikooli on võimalik lõpetada ka siis, kui õpilane saab ühel või kahel eksamil vähem kui 50 protsenti suurimast võimalikust punktide arvust. Sellisel juhul saab õpilane teha korduseksami koolieksamina. Ka siis, kui üks või kaks koolieksami hinnetest on puudulikud, võib õpilane ikkagi põhikooli lõpetada ja saada lõputunnistuse – kui õpilane ise, tema vanem ning kooli õppenõukogu on sellega nõus.

Põhikoolilõpetajatel aitavad eksamiteks valmistuda ka ülikoolid, kes pakuvad selleks tasuta [e-kursusi](#).

Õppetöö koha määramine

Õiguskantsleri poole pöörduti ka süüdistusega, nagu oleks kool pidevalt rikkunud õpilase õigusi. Muu hulgas ei jõudnud lapsevanem ja kool üksmeelele lapse õppetöö koha määramises.

Õiguskantsler [leidis](#), et õppe korraldamine väljaspool kooli sai toimuda individuaalse õppekava alusel. Individuaalse õppekava pidi oma käskkirjaga kinnitama direktor. Samuti tuli direktoril kinnitada individuaalse õppekava muudatus, millega väljaspool kooli toimunud õpe

lõpetati. Seaduse järgi tuleb individuaalse õppekava koostamisse kaasata lapsevanem(ad), ent kui kokkuleppele ei jõuta, siis võib direktor siiski õppekava kinnitada. Lapsevanemal on õigus kinnitatud õppekava vaidlustada.

Õiguskantsler soovitas koolil edaspidi õpilasele väljaspool kooli õpet korraldades lähtuda seaduses sätestatud õiguslikest alustest ja nende aluste rakendamise tingimustest. Samuti soovitas õiguskantsler koolil edaspidi kinnitada individuaalne õppekava ja selles ette nähtud õppekoha muudatused käskkirjaga.

Lapsevanem palus ka kooli õppenõukogu seisukohta, kas ja kuidas saaks tema lapse täiendava aasta õpet korraldada koduõppe vormis. Õiguskantsler tõdes, et kool ei olnud sellele taotlusele vastanud, kuigi oleks pidanud seda tegema. Ta soovitas koolil edaspidi vastata lapsevanemate taotlustele nii, nagu seadus ette näeb.

Kooliteekonna korraldamine

Õiguskantsleril paluti hinnata, kas vallavalitsus toimis 12-aastasele lapsele koolitransporti korraldades õiguspäraselt. Õiguskantsler [leidis](#), et vallavalitsus ei lähtunud lapsele kooliteekonda korraldades hea halduse põhimõttest (põhiseaduse (PS) § 14), sest jättis hindamata, kas koolitee on lapsele piisavalt ohutu (PS § 16, § 28 lg 1) ning kuidas see mõjutab lapse õpivõimet ja -tahet (PS § 37 lg 1). Vald ei selgitanud välja lapse parimaid huve (lastekaitseseaduse § 21) ega kõiki olulisi asjaolusid (haldusmenetluse seaduse § 6).

Omavalitsus peab korraldama lapsele sõiduvõimaluse elukohajärgsesse kooli ja tagasi. Seejuures tuleb arvestada, et lapse jalgsitee ei tohi olla pikem kui kolm kilomeetrit. Nende nõuete eesmärk on anda lapsele võimalus saada põhiharidus elukohajärgses koolis. Omavalitsusel tuleb transpordivõimalusi kaaludes hinnata ka seda, kuidas koolitee mõjutab lapse õpivõimet ja -tahet. Kooliteekond ei tohi olla lapse elule ja tervisele ohtlik ega ka liiga väsitav. Kooli jõudes peab laps suutma õppida.

Kui asjaolud muutuvad ja transpordi korraldus siiski ei vasta lapse vajadustele ja parimatele huvidele, tuleb omavalitsusel olukorda uuesti hinnata.

Nutiseadme hoiule võtmine koolis

Lapsevanem küsis õiguskantslerilt, kas kool võib lapselt telefoni hoiule võtta, ilma et sellest lapse vanemale teatataks.

Õiguskantsler selgitas avaldajale, et seaduse järgi on lubatud nutiseade hoiule võtta, kui õpilane rikub seda kasutades kodukorda. Seadme hoiule võtmise õigusliku aluse annab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse. Selle seaduse § 58 lõikes 3 on kehtestatud mõjutusmeetmed, mida kool võib kasutada kooli kodukorda rikkuva õpilase suhtes. Sama lõike punkti 6 järgi võib kool võtta hoiule esemeid (sh nutiseadmed), mida õpilane kasutab viisil, mis ei ole kooli kodukorraga kooskõlas. Nutiseadmeid ja muid esemeid hoiustatakse ja need tagastatakse kooli kodukorra kohaselt (PGS § 58 lõige 5).

Õiguskantsler on selgitanud, et koolidele antud õigus nutiseade või muu asi ajutiselt hoiule võtta on põhiseadusega kooskõlas. Kõnealuse kooli kodukorras ei olnud kehtestatud nõuet, et vanemat tuleb teavitada lapse telefoni hoiule võtmisest.

Koolitoidu kvaliteet

Mõned vanemad on avaldanud rahulolematust koolitoidu kvaliteedi üle. Õpilaste toitlustamist koolis korraldab omavalitsus kui kooli pidaja rahvatervise seaduse alusel sätestatud tervisekaitsenõuete kohaselt (Eesti Vabariigi haridusseaduse § 7 lg 2 p 8). Toidu käitlemise nõuete järgimist kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet (toiduseaduse § 47 lg 1) ning Terviseamet jälgib omakorda tervisekaitsenõuetest kinnipidamist koolis (rahvatervise seaduse § 15 lg 1).

Õiguskantsler on öelnud, et vanem võib oma murest anda teada nii koolile kui ka toitlustajale. Kui probleemi ei lahendata, saavad lapsevanemad seda küsimust arutada kooli hoolekogus. Hoolekogul on õigus teha kooli pidajale ettepanekuid kooliga seotud küsimuste lahendamiseks (PGS § 73 lg 1¹ p 17).

Huviharidus

Sport ja laste turvalisus

Ajendatuna viimastel aastatel sagenenud juhtumitest, kus treener on õpilast treeningute vältel väidetavalt väärkohelnud, uurisid õiguskantsleri nõunikud põhjalikult treeneritööle kehtestatud nõudeid. Võimalikke probleeme analüüsiti treenerite, sportlaste, alaliitude ning spordieetika asjatundjatega. Arutelu käigus leiti, et lapse turvalist sportimist toetab see, kui lapsevanemal, lapsel ja treeneril on ühtne ja selge arusaam sportimise eesmärkidest. Kõige parem oleks, kui laps, vanem ja treener arutaksid läbi kõik treeningul kehtivad reeglid,

sealhulgas need, mis on mõeldud korra tagamiseks. Kokkulepped aitavad ära hoida möödarääkimist, konflikte ja lapse väärkohtlemist.

Vanem peaks tähelepanelikult jälgima ka lapse enesetunnet. Treeningukoormus ja ootused sportlike tulemuste suhtes, aga ka võistluste tõttu koolist puudumine ja mure koolis hakkamasaamise pärast võivad mõjutada lapse vaimset tervist. Lapsevanem peab last toetama ja aitama koos kooli ja treeneriga leida vajaliku tasakaalu spordi, õppimise ja pereelu vahel.

Vanem hoolitseb ka selle eest, et lapsel kujuneksid tervislikud söömis-, une- ja hügieeniharjumused. Samuti peaks vanem endale selgeks tegema, kuidas lapse võimalikku väärkohtlemist ära tunda ja kuhu sellise kahtlusega pöörduda. Seevastu treeningute ja võistluste juhendamine tuleks jätta treenerile.

Need ja paljud teised soovitusel koondas õiguskantsleri ametkond juhendisse „[Turvaline sport](#)“, mille kohta koostati infoleht ka [laste jaoks](#).

Spordivaldkonna ekspertidega peetud aruteludes selgus veel, et spordis napib selgeid ja siduvaid reegleid, millist tegevust pidada väärkohtlemiseks ning millist mitte. Tähtis on kokku leppida, mida võetakse ette reeglite ja kokkulepete rikkumise korral. Põhiseadus nõuab, et menetlus oleks alati õiglane, mis eeldab ka kõigi osapoolte väärkuse austamist.

Huvihariduse toetamine

Lapsevanemad küsisid õiguskantslerilt huvihariduse toetamise kohta. Nii tuli õiguskantsleril hinnata Jõgeva vallas kehtiva huvihariduse toetamise korra sätteid. Selle korra järgi võivad toetust saada üksnes Jõgeva vallas elavad ja õppivad 7–19-aastased noored.

Õiguskantsleri [hinnangul](#) pole määrus põhiseadusega vastuolus, kuna määruse sätteid saab tõlgendada põhiseaduspäraselt ning maksta toetust nii neile, kes õpivad Jõgeva valla koolides, kui ka neile, kes õpivad näiteks naabervalla koolis. Õiguskantsler peab mõistetavaks, et vald soovib soodustada noorte käimist valla koolides. Samas võib olla mitmeid objektiivseid põhjusi, miks noor valib siiski teise omavalitsuse kooli (nt erivajadusega noored, kutset omandavad noored).

Õiguskantsler rõhutas oma seisukohas, et huvihariduse omandamine ja huvitegevus ei ole pelgalt lapse või noore vaba aja veetmise võimalus, vaid see mõjutab ka tema õppetööd (formaalharidust) ja edasist elukäiku. Seetõttu on väga oluline, et vald tagaks lastele ja

noortele huvihariduse omandamise ja huvitegevuses osalemise võimalused.

Küsimine ka Rapla valla laste huvihariduse ja huvitegevuse rahastamise kohta naabervalla huvikoolides. Valla toetuse maksmise määruse kohaselt maksab Rapla vald oma naabervaldade huvikoolides õppivate laste eest kohatasu. Samamoodi selgitas määrust ka vald ise. Õiguskantsler [märkis](#), et lapsevanemate seisukohast ei muuda midagi asjaolu, et osa raha tuleb riigieelarvest ja osa valla enda eelarvest.

Õiguskantslerilt küsiti, miks Saue vald ei toeta lasteaiaaegsete laste huvihariduse omandamist teise omavalitsuse huvikoolis, kuigi mõned omavalitsused nii teevad. Lapsevanemale selgitati, et laste huvihariduse ja huvitegevuse toetamiseks on omavalitsustel erinevad võimalused. Samuti on omavalitsustel üsna vabad käed otsustada, mis tingimustel nad toetust maksavad. Seetõttu ei saa Saue vallalt nõuda, et vald toetaks lasteaiaaegsete laste huvihariduse omandamist teises omavalitsuses.